

Dela expoziția pictorului Smigelschi: Un colț din sala cea mare, unde erau expuse picturile bisericesti ale marelui artist. Cetitorii noștri, cei mai mulți, vor recunoaște îndată pe „Hristos Pantocratorul”, pe „Ieremie” prcocul, pe „Isaia” și „Matei Evanghelistul”.

Deci, ne întărim, după acestea, tot mai mult în simțirea noastră, exprimată mai sus, și accentuată demult încă de dl profesor Nicolae Iorga, că: Smigelschi a fost cel mai mare zugrav bisericesc al zilelor sale, la Români.

Dar Smigelschi mai are o lature, mai puțin cunoscută până acum, însă tot atât de valoroasă. El nu a văzut numai bisericile Ardealului, ci toată vieța cuprinsă în satele dela cotituri de cale. Pânzele și acvarelele rămase după răposatul, o dovedesc deplin aceasta. Iată, un colț de strană din un sătușor de pe Târnave, o fecioară cu ochii vii, o leliță în prag, o înmormântare, o bobotează, și alte fărâme ale vieții noastre de popor cu caracteristice pronunțate. Atâtea semne neîndoioase că Smigelschi a

fost inimă de român, a simțit românește, și a înveșnicit o lume pe care o înțelegea și o iubea adânc. El a fost o adevărată glorie a noastră, cu care ar trebui să ne mândrim mai mult.

Vreo trei sute de pânze ale pictorului Smigelschi, sunt admirate acum de-o întreagă lume străină, în o expoziție din Budapesta. „Cosinzeana” crede că își împlinește o pioasă datorie națională înprospătându-i amintirea. Și ar dori să încălzească și inimile cetitorilor săi, închinând acest prinos memoriei marelui Smigelschi.

A. Melin.

□ □ □

În lumea pictorului Smigelschi.

— Vizitând expoziția din Budapesta. —

Știam c'o se dau de biserică, de aceea am intrat cu frică și cu cutremur, după legea bătrânească. Sufletul îmi eră stăpânit de-o a-

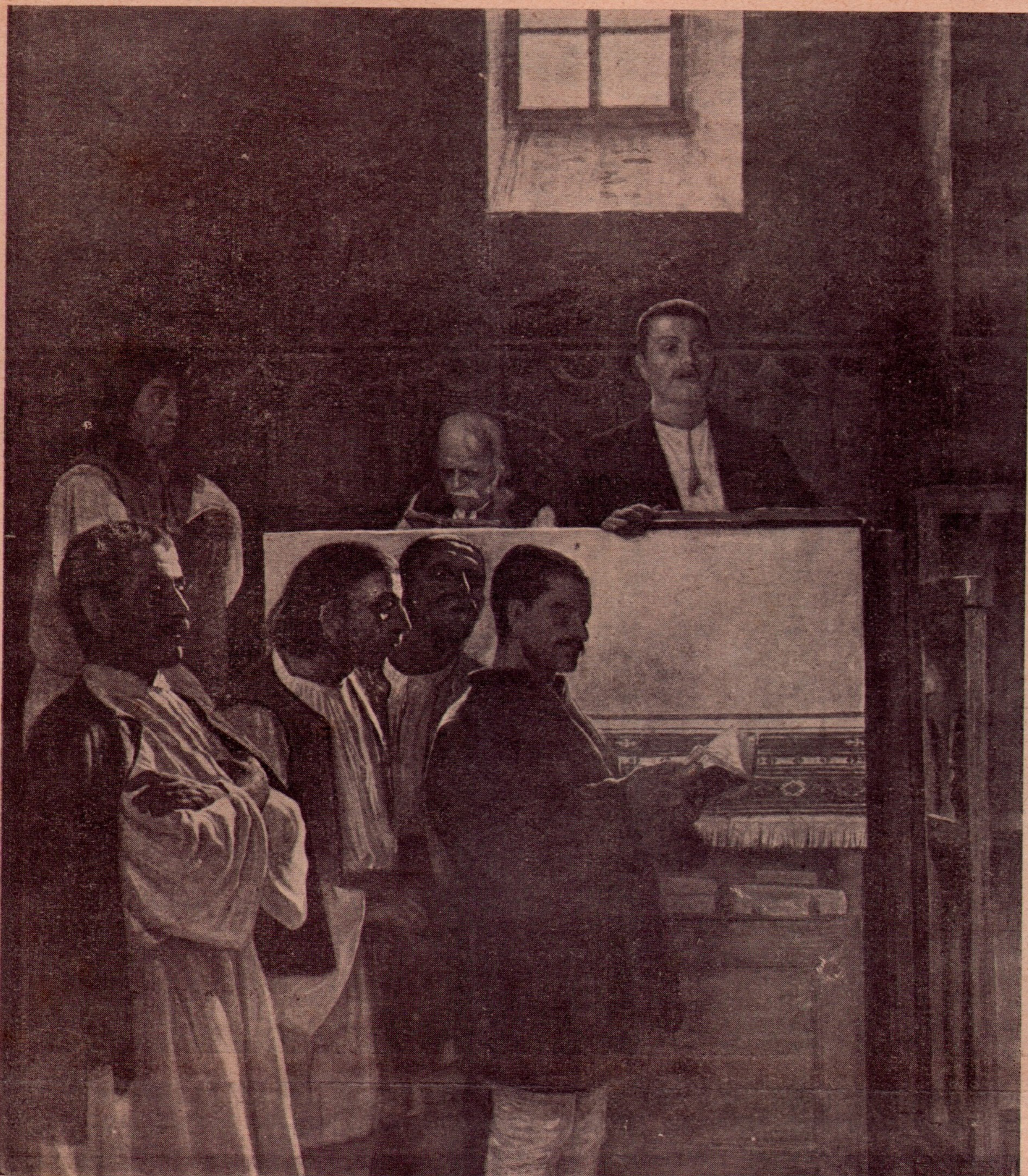
dâncă cucernicie. În inimă simțeam o căldură potolită, dulce, care îmi lumina parcă toată ființa. Mâna dreaptă mi se cerea stăruitor spre frunte, în semn de creștinească închinare. Aș fi dorit să-mi pot desfăce încălțămintele, ca Moise în fața vâpăii dumnezeiești, ori ca închinătorii cucernici ai veacurilor prime, când se înfățișau în sfintele adunări sobornicești.

Iată, de pe perețele din față mă întâmpină un întreg săbor de sfinți cu fețele nemișcate. Hainele le cad în falduri largi, cari par valuri încremenite din râul nemărginit al veșniciei. Sunt chipuri omenești, imaterializate parcă de demnitatea ieratică ce le stăpânește ființa. Tot atâtea monumente severe, cari cu nemișcarea lor impunătoare par dogme întrupate.

*

Hristos, Pantocratorul, în deosebire de îndureratul Crist al Apusenilor, zugrăvit aproape totdeauna cu crucea pe umăr sau cu spinii pe fruntea vestedă, la Smigelschi e cea mai minunată idee a dumnezeirii: împărat drept și milostiv,

Octavian Smigelschi: *Strana*. O grandioasă creație, înaintea căreia vizitatorii expoziției din Budapesta se opreau uimiți, deși aproape pentru toți eră un colț de lume necunoscută. Recunoaștem numai decât dulcea strană din bisericile noastre ardelențești. — Tabloul e proprietatea P. Sf. Sale episcopului Vasile Hossu dela Gherla, căruia răposatul pictor i-a fost bun prietin.

tronând pe jilț bogat, cu mâna înălțată spre binecuvântare... În ochii mari și limpezi ai acestui mare Stăpân, vezi oglindindu-se bunătatea părintească, alături de asprimea judecătorului fără prihană. Dumnezeu-împărat, părinte și judecător... „Lumina lumii“! Liniile largi, în cari e ținut chipul, revărsarea bogată a hainelor, te fascinează și te predispuie spre adâncă cucernicie.

„Pace Vouă“, zice Nazarineanul, și neclintirea lui te fură pe-o clipă și pe tine parcă, în cuprinsurile eternității nemișcate.

„Eu sunt cel ce sunt“!

„Eu sunt lumina lumii“.

Simți că ești în valea Iosafatului, la marele sfat al judecății din urmă. Noroadale stau cucernic și fricoase, iar El, Hristos, împăratul vieții și al morții, s'a ridicat în scaun și deschide înfricoșatul județ.

„Pace Vouă“. Nu vă mai turbu-

rați, nici vă temeți. „Eu sunt lumina lumii“. Care după cum s'a purtat, așa își va lua răsplata. Aici nu este vicleșug, nici mituire. Cei buni cu bine, cei răi cu rău. Pace vouă... *

Colo, la dreapta, *Ieremia Prorocul*. Moșneag albit de ani și de pustnice frământări, s'a răzimat de stânca stearpă a pustiurilor Iudeii și plânge păcatele poporului ales, păcatele lumii. Alături, îngerul Domnului mângăie inima omului tânguitor, întărindu-l cu făgăduielile mântuitoare ale cărții sfinte.

„Nu te da plânsului, Ieremia moșnege, Domnul a plecat urechea sa spre glasul tău, Cuvântul va coborî în lume și va spăla fărădelegile ei. Pasă Ieremie, Domnul e milostiv și nu va pierde zidirea sa. Fii tare, părinte Ieremie...“

„Iată mărturia nemincinoasă a Scripturii, bătrâne mag. Domnul e cu tine“!

...Cheruvimii și Serafimii din jur, în extazul lor ceresc par tot atâtea slove vii din cartea dumnezeirii. Neclintirea lor e mai grăitoare decât cea mai binerăsunătoare chimvală. Stâlpi ai adevărului ei topesc orice îndoieli din suflete. Și parcă zic și dâșii îngânduratului proroc Ieremie:

„Cine e mare ca Dumnezeuul nostru? Cine e înfricoșat ca Dumnezeu-Savaot?! Nime ca Dumnezeuul nostru“!

*

La poală de stânci, în pragul peșterii sărace din Viflaim, s'a întâmplat marea minune: Cuvântul trup s'a făcut și s'a sălășluit între oameni, în chip de copilăș grăsuț. Maica-fecioară îl ține la sân, în scutece cu alesături frumoase. Alături sf. Iosif, cu fața dulce, duioasă, se sfiește de atâta lumină și strălucire. Magi din depărtate țări se închină cu daruri bogate. Și ciobani cuprinși de frică și de mirare.

„O, dar iată, magii sunt crai cu straie de voievozi. În chivărele lor parcă lucesc pietri din bogăția munților nației noastre. Craiul cu barbă lungă, ninsă, e Mircea, bătrânul. Și, dincolo, se profilează mustața hotărâtă a lui Ștefan cel sfânt, moldoveanul.“

Ciobanii au glugă și pumnișori ardelențești la cămăși. Ei sunt închinătorii cucernici ai nației noastre românești...

Melchior-Mircea cinstește pe cucernicul-Dumnezeu cu darurile țării sale și se roagă pentru mărirea moșiei lui basarabești. Întocmai ca și Ștefan, ziditorul de biserici.

„Doamne, iată venim și noi deacuma singuri, noi de noi, în fața strălucirii Tale. Ne rugăm pe limba noastră, ca să ne înțelegi mai bine. Și-ți aducem jertfă mieii din văile Carpaților și pâine de pe Olt și de pe Murăș. Și aur, Doamne. Să știi că suntem și noi neam de capul nostru pe lumea Sfinției Tale. Te rugăm pentru neamul și legea noastră. Le apăra și le păzește, Doamne, în veci de veci. Miluește-ne, Isuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu“.

...Păstorii-ciobani lăcrimează și se închină, sprijiniți pe toiagele lor închindisite. Iar Maica Domnului îi cuprinde în lumina dulce a ochilor ei duioși.

Fiiul zimbește drăgălaș, cu mânuța ridicată.

*

În altă sală: *Îngerul morții* coboară lin prin geamul violet și să-

rută în frunte pe bietul muritor. În jur e semi-întunec; umbră grea prin colțuri. Și-i liniște în acest locaș al nemerniciei omenești. Bolnavul nu se mai vaietă, glasul i-a stătut, pleoapele i-s'au închis. Nici luminița nu mai pâlpăie. Simte și ea greutatea clipei. Aerul stătut e de plumb, apasă greu, grózav de greu. O clipă numai.

Apoi un susur ușor, un fâșăit de haină moale, mătăsoasă. O umbră se apropie. Bolnavul nu tresare: o cunoaște și o așteaptă. Se luminează chiar. Ar zimbî, dacă boala nu i-ar fi ofilit buzele. Ar suride, binecuvântând umbra mântuitoare.

De fruntea bolnavului se atinge o schinteie potolită: o gură de înger milos, izbăvitor.

Un fior mai trece prin trupul istovit apoi: pace, nemișcare.

Eternitatea mai primește un picur în undele ei nesfârșite.

Strana. Dumineca, într'un sat de pe Târnave. De liturghie a tocat de mult. În altar preotul rostește ecteniile cu glas înălțat. Din strana cu cărți bătrâne, răspunde tânărul diac:

„Doamne 'ndură-te spre noi!“

Moșneagul din dreapta desface înțelesul căzaniei, mișcându-și buzele firave în șopot surd.

Un fost căprar la cătănie, fecior scuturat și cu știință de slove, se gătește și el de-o priceasnă. Răsfoiește ceaslovul, încercând în gând melodia: „La râul Vavilonului“. Cumerții și cuscrii de alături cunosc gândul lui Gligoraș-cătana și așteaptă cu dor să zică preotul: „Să luăm aminte, sfintele sfinților!“ Iar până atunci prind și ei o slovă din ceaslovul lui Grigoraș, un șir de tropar, ori de rugăciune.

Păretele e afumat, aerul e plin de mirezmele tămâiei. Sfânta slujbă din satul românesc o auzi și o simți și tu, privitor de departe. Cântarea diecelului te pătrunde și pe tine și te închini cucernic:

„Doame, primește sfintele rugăciuni și ne miluește! Isuse Hristoase!“

Alte chipuri. Iată *Lina*. Își leagă mărgelile. În vremea asta gândul îi colindă departe și rămâne dusă. E vie. Lumina din ochii ei te dogorește. Uți unde ești și te pomenești zicându-i:

„Lino, hăi, mai repede cu mărgelile și vino, hora e în toi!“

Lenița Negrea.

□ □ □

Octavian Smigelschi: Lina, cu mărgelile. Un chip de-o drăgălășie cuceritoare. O leliță din jurul Sibiiului dă să-și anine mărgelile la gât, dar în vremea asta gândul îi colindă cine știe unde și se uită așa cu ochii duși departe...

Legionarii.

Ori cât s'ar căută a se ascunde faptul, rivalitatea franco-germană e aceea care, prin izbucnirea ei violentă, va zguduî mai curând sau mai târziu temelile politice ale bătrânului nostru continent. Grație spiritului pașnic al oamenilor de stat francezi și — de ce să nu o recunoaștem? — a lui Wilhelm II. cu toate notele burzuluite ale discursurilor lui, recentul război balcanic n'a avut urmările de catastrofă generală la cari ne așteptam cu toții. Un conflict franco-german se va ivi însă totuș când-va.

Pangermaniștii nu încetează un singur moment de a-l pregăsi. Ori-

care mijloc le e destul de bun ca să stârnească urile populare. În momentul de față ei duc o campanie pe cât de aprigă pe atât de nedreaptă, împotriva „Legiunei streine“ pe care o ține Franța în Africa de nord. Certurile de presă franco-germane se înveninează pe zi ce trece în jurul acestei chestiuni. Credem interesant să vorbim cetitorilor noștri de curioasa instituțiune a acestei Legiuni, ale cărei condițiuni speciale o fac extrem de singulară astăzi, când serviciul militar obligator există la majoritatea neamurilor pământului.

„Legiunea streină“ nu este în realitate un corp *național* francez, ci e formată din membrii de naționalitățile cele mai diverse. Ori-cine

Vederi din România-Nouă: Școala românească din Turtucaia. Se știe că Turtucaia e orașul cel mai românesc în fostul cadrlater bulgar, având vreo 7000 de Români printre cele 11.000 locuitori ai săi. Școala românească e una din cele mai frumoase zidiri ale orașului. Pe aceasta o închiseseră într'o vreme Bulgarii și pe directorul ei îl arestaseră, pentru că prea eră școala lui cuib de cultură românească.

poate face parte dintrânsa, dacă e sănătos, robust și fără frică de moarte. Salariul e destul de ridicat pentru un soldat — și punctul acesta atrage o mulțime de aventurieri. Germani, ruși, polonezi, belgieni, englezi, americani, trăiesc loialtă, supuși aceluiași legi și luptând pentru aceeași cauză. Fără îndoială că majoritatea soldaților cari compun Legiunea, sunt francezi; ofițerii de-altfel, sunt toți francezi. Corpul militar din Africa de nord conține indivizi făcând parte din toate straturile sociale, dela prinți de sânge până la ucigași. Cei cari au îndurat catastrofe în viață, deziluziații și naufragiații lumii, omul înșelat de soție sau trădat de prieteni, bandiți și jucători ruinați, neurastenici și mizantropi, trec cu toții în Legiunea streină. Nici unul nu-și dă numele său adevărat; majoritatea legionarilor trăiesc sub nume împrumutate. Nimeni nu-i întreabă de

unde vin și ce au făcut. Nu li se cere decât un lucru: să fie soldați buni, supuși disciplinei de fer care îi conduce. Adevărul e, că mulți se înscriu în Legiune din pur patriotism, așa, alsacienii și lorenii cari nu vor să servească sub drapelul german.

Vă închipuiți ușor că oamenilor acestora veniți din toate părțile lumii, nu li se poate cere tuturora să se bată din patriotism pentru Franța. De aceea, steagul Legiunei nu poartă pe el insignele drapelului francez care este „*Honneur et patrie*“, ci cuvintele „*Valeur et discipline*“. Dar pentru acest simbol al regimentului lor, enigmatecii eroi ai Legiunei, săvârșesc minuni de vitejie. Ei sunt un fel de rest al unei civilizațiuni trecute, urmașii „capitanilor“ cari se înrolau sub steagurile condotierilor, fără să fie seamă pentru cine și contra cui luptau.

Desperarea, crima, desgustul de viață, iată elementele cari îi recru-

tează în ziua de azi pe soldații cari compun Legiunea streină. Archivele acestei instituțiuni sunt o colecțiune de drame și mistere. Câte Altețe, câte nume notorii ori grozave nu ascund ele! Dar nimeni nu vrea și nu îndrăznește să cerceteze trecutul misterioșilor eroi. Ei formează în ansamblul lor o unitate de oțel, și îndârjirea lor în luptă e legendară.

Ofițerii însă au nevoie, pentru a-i conduce, de o inimă de fer. Și, e ciudat, că legionarii aceștia, a căror majoritate e compusă după cum spusei, de oameni feroci și fără de lege, s'ar lăsa făiași în bucațele pentru superiorii lor. Afirmația ziarelor pangermaniste cum-că legionarii sunt maltratați de ofițeri, cade dela sine, în fața desmințirilor date de foști legionari africani, germani și supuși germani. De curând un bavarez, care a făcut parte din Legiune, a publicat o scrisoare în care neagă cu violență aserțiunile pe cari le ridică pangermaniștii,

În fața Dobrici-ului. Când armatele române s'au răvărsat asupra cadrilaterului fost bulgar, luau în fața fiecărei cetăți poziție de apărare și de atac, până venea capitularea din partea garnizoanei și deregătorilor bulgare. Chipul de aci ne arată oștirile române așezate în fața orașului Dobrici, cu mașinile de pușcat puse șir în front, — așteptând vestirea celor din oraș. Trimișii garnizoanei bulgare au venit cu steag alb, capitulând, și așa temuta oaste română n'a avut trebuință de a folosi prea ucigașele unelte.

mărturisind cu sinceritate, că soldații germani ar fi fericiți dacă superiorii lor i-ar frată cu omenia cu cari sunt tratați legionarii africani de către ofițerii francezi.

□ □ □

Streinii despre Smigelschi

Trebue să recunoaștem cu durere, că pictorul Smigelschi nu a fost apreciat după vrednicie din partea noastră, a Românilor. Nu e locul aici să înșirăm dovezi, dar cu cât ne ocupăm mai mult de viața și operele regretatului artist, cu atât simțim mai adânc adevărul acelei afirmații. Iată, totuș, de pildă, rezultatul expoziției din Budapesta, care s'a închis de curând. Din partea Românilor nu s'au cumpărat decât două (2) tablouri mici, pe-un preț neînsemnat. Deși tocmai în zilele expoziției s'au potrivit în Budapesta o seamă de fruntași ai vieții noastre publice din Ardeal. În schimb a cumpărat *statul ungar* mai multe tablouri, între cari un autoportret pentru galeria portretelor istorice a Ungariei...

Față cu atitudinea noastră, însemnă câteva fragmente din aprecierile străinilor asupra lui Smigelschi:

— „Dintre pictorii bisericești, cel mai mare rezultat l-a arătat Oct. Smigelschi. După părerea mea, el e singurul, care poate fi asemănat cu Lotz. Nu cartoanele expuse aici determină părerea mea, — căci acestea sunt, în cele din urmă, bucăți zmulse fără legătură, — ci pictura cupolei din biserica gr.-or. din Sibiu. Eu am avut ocaziune să admir desenele ei puternice și colorile pline ale mozaicului bizantin. Întreaga compoziție, care vestește capacitatea unui pictor modern, arată un simț de stil demn de invidiat“.

„Pester Lloyd“ nr. 219. 12/IX. 1908.

— „...și Smigelschi, pe care l'am amintit mai sus, dovedește prin mărimea concepției și prin titlul său, că la el predispoziția și activitatea ecvivalentă în modul cel mai ideal“.

„Neues Pester Journal“ 8/IX. 1908.

— „...Nici la noi în Ungaria, nici în Germania, nu cunosc pe nime, care s'ar simți în acest stil așa de

acasă (ca Smigelschi). Cu toate acestea, fiind arta bizantină în străinătate cu totul streină, până când în bisericile grecești e din vremurile cele mai îndepărtate un stil viu, ar fi de dorit ca artistul să o răspândească în cercuri cât mai largi (și în streinătate). Pentru că, cum de obicei se întâmplă la noi în țară, și în cazul acesta e foarte verosimil, ca streinătatea să-l aprecieze mai iute după meritul lui, și că connaționali (compatrioții) sei numai atunci vor înțelege ce artist distins și în toate fibrele sale național, găsesc în el“.

„Siebenbürg. Deutsches Tagblatt“ nr. 9071. 21/X. 1903.

—|||—

RÂNDURI MĂRUNTE

Reproducțiile după tablourile pictoului Smigelschi, pe cari le dăm în acest număr, sunt luate cu îngăduința dnei Pulcheria Smigelschi, văduva răposatului, căreia ne luăm voie să-i talmăcim și pe această cale caldele noastre mulțămite.

*

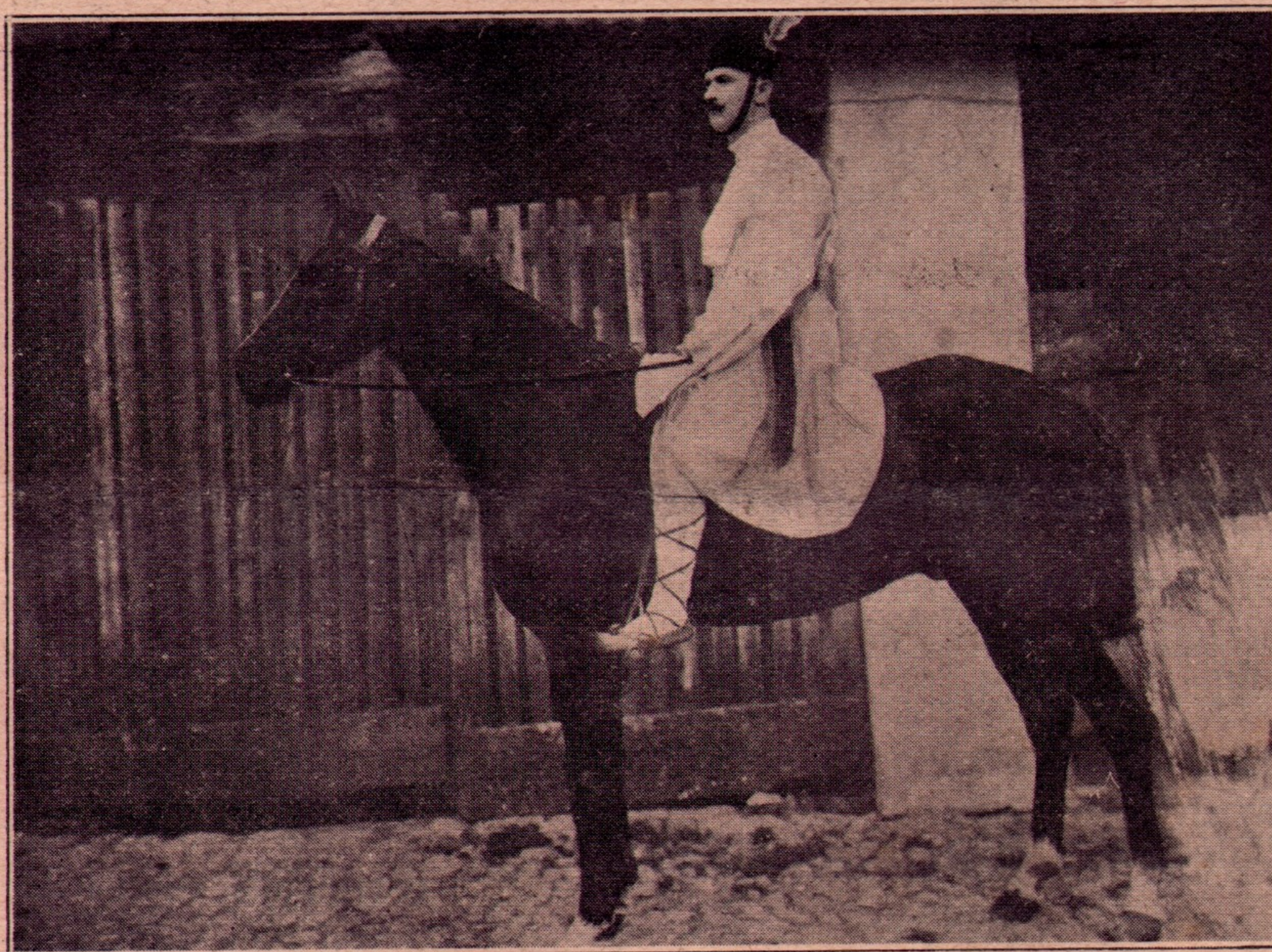
Artiștii bucureșteni, trupa Antonescu, ne-a lăsat la Orăștie, cele mai impunătoare impresii. Am văzut joc de artiști desăvârșiți, ca cel al dlui Brezeanu când face pe nenorocitul om osândit nevinovat și nebunit în nefericirea lui, din „Năpasta“... Trebuie să fii un psiholog genial ca să te poți transpune în chip atât de desăvârșit în rolul nenorocitului condamnat, în mișcările lui speriate, tremurate, în aiurările lui și în umilita și sfiita lui cerșire de pâine, căci e istovit de foame... Caragiale însuș nu și-a putut închipui pe acest nefericit, jertfă a unei grozave rătăcirii a tribunalului, — așa de zguduitor cum îl face dl Brezeanu! La fel de desăvârșită, în felul său, este *dna Ciucurescu*, minunata „mătușă“, giugiulitoarea nepoței sale „crude“ (în „Poama crudă“)! Artistă ce apropie desăvârșirea e *dna Antonescu* în rolele de fată naivă sau de nevastă tineră și nebunatică, și zguduitoare în părțile dramatice ale rolei sale. Asemenea distins, sigur și leger e jocul d-lui Antonescu, directorul trupei. — Și ceilalți membri ai trupei sunt neescepționabile puteri pentru teatre de rangul prim, — doar că în piesele ce s'au jucat aici, nu li-s'a oferit privilegiu a-și arăta deplinătatea talentelor. Atârnă altfel mult și dela piesele înseși, unele ajută și ele pe artist a-și desvălui deplin talentul, altele îi fac mari greutăți. Și, în privința asta, dacă artiștii Bucureșteni nu țineau a da un colorit de pietate literară națională turneului lor, luînd în program două piese de Caragiale, deși d. e. „Noaptea furtunoasă“ e *azi* mai mult o relicvie, decât o „piesă de moravuri“ cum a fost, și care de aceea e tot mai puțin înțeleasă și cu tot mai puțin înțeles jucată, — ci aveau piese de efect și cu vădit fond educativ ca „Poama crudă“, lumea rămâne și mai răpită de vrednicii oaspeți ce ne vin în numele artei române. Și așa suntem deplin mulțumiți, dar suntem siguri că la anul, ajutați de piese una ca alta de fericit alese, — se vor lipi și mai tare de inimile noastre.

*

Nebunii iubirii de cărți. Cetiul face cu timpul pe om să îndrăgească cartea așa de mult, că să-i pară casa goală dacă îi lipsește din ea cartea cutare, foarte iubită de el. Ca și cum i-ar lipsi un copil ori un alt membru al familiei. La mulți oameni iubirea pentru cărțile lor s'a prefăcut în patimă — o patimă însă *nobilă!*, — încât istoria culturii a avut de însemnat întâmplări zgudui-

Dela marele Conduct poporal din Orăștie: Capul banderului de călăreți, care a mers în fruntea Conductului, iese din piață înaintând spre Promenadă, de-a-supra căreia eră locul de arangiere a producției populare. (Conducătorul banderului e pe 20–30 pași nainte; vezi-l în chipul de jos).

Dl *Nicolau Branga*, funcționar la „Ardeleana“, conducătorul banderului de Călăreți și organizatorul conductului.

Altă grupă de Călăreți din banderul poporal, — fotografiați când treceau pe sub poarta de triumf.

Trupa Antonescu, fotografată la Orăștie. Șirul de sus, citit dela stânga: dș. Rudeanu, dl Formescu, dl Brezeanu, dl Antonescu, dș. Sterescu, dl Georgian, dș. Ionescu; — dinainte, șezând, dela stânga: dna Ciucurescu, dl Mărculescu și dna Antonescu. La dreapta dl Paukerow, ziarist, secretarul trupei. (Doi inși lipsesc: dnii T. Georgescu și C. Costescu).

Vederi din Conductul poporal dela Orăștie: e grupa zidarilor nostri din oraș, în frunte cu Călușerii, — înaintează ieșind de sub poarta de triumf.

Altă vedere din grupa Orăștiei: e ceata femeilor din popor, purtând broboada albă cu curmiți, cum eră portul mai nainte. Azi această broboadă e înlocuită cu cărpe de păr și de mătăasă, cum se vede pe capul femeilor ce vin mai napoi în grupă.

toare, când cutare iubitor de cărți a fost silit prin ceva întâmplare a se despărți de cărțile sale! Iaca câteva întâmplări de acest fel: Antonius *Urcens*, profesorul de filologie clasică dela universitatea din Bologna, a *nebunit* când, din o greșală a lui, i-a ars frumoasa bibliotecă ce avea. Conrad *Gessner*, profesor de științe naturale în Zürich, așa de mult își iubea cărțile sale, biblioteca sa, încât îmbolnăvindu-se de ciumă și văzând că are să moară, a lăsat să fie dus în biblioteca sa, ca acolo să-și dea cea din urmă răsufare. Nu de celelalte lucruri din lume îi părea lui rău, numai de cărțile lui!... Iohannes *Harius*, un învățat din Gorkum, unde vedeă o carte necunoscută lui, o cum-

pară. Tremură tot în fața vitrinelor librăriilor, doar dă de-o carte nouă. Îi și zicea lumea Iohannes de *Libris*, nu *Harius*. Despre plebanul Iohann *Michael* din Nürnberg să spune că știau și copiii, că are 104 măji de cărți! Lui Iacob *Riemann* din Ermsleben când i-a ars la 1710 biblioteca, s'a zmintit de minte și spune la toată lumea, că aceea a fost bătaie dela Dumnezeu, că își avea mai dragă casa cu cărțile lui, biblioteca, și decât casa lui Dumnezeu...

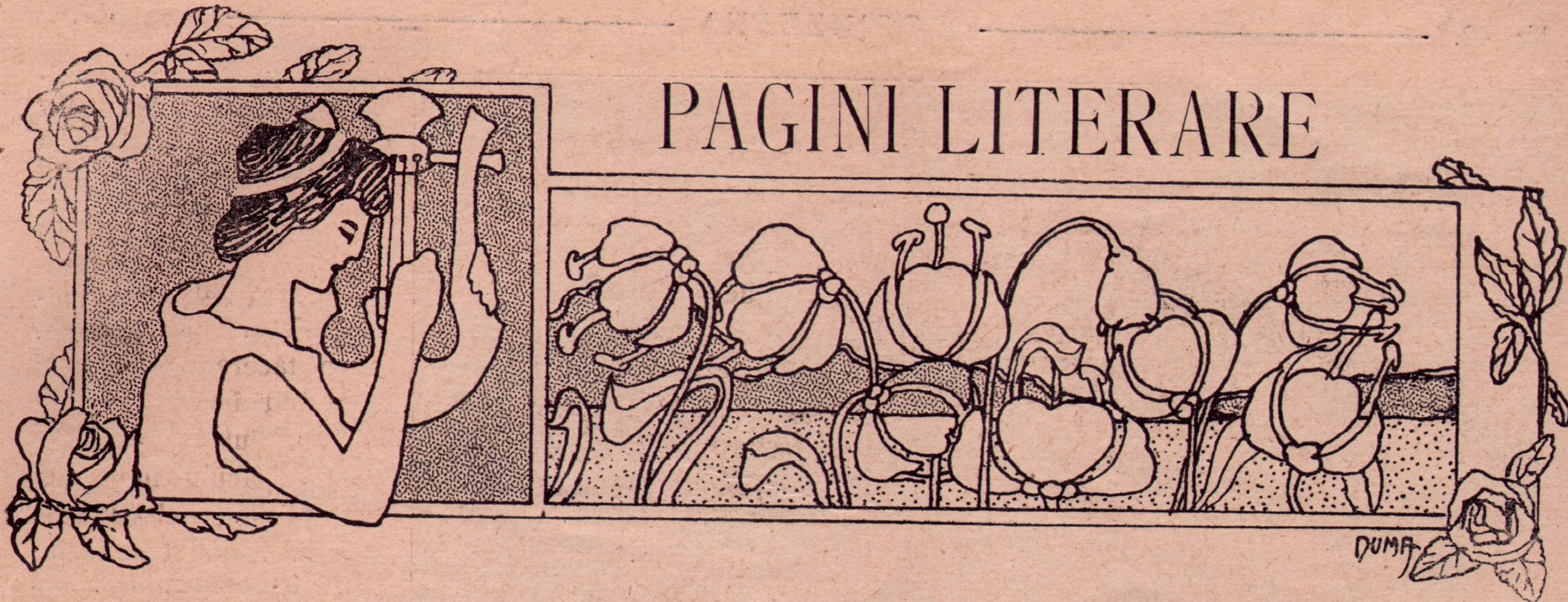
Sunt și cazuri triste, provenite din iubirea de cărți. — Îndeosebi tristă e povestea lui Iohn George *Tinius*, osândit *la moarte* în 1814, pentru omor întreit. Nenorocitul așa de mult se dorea după cărțile noi, încât odată, nemai putându-și-le cumpăra, și-a pus de gând să jăfue o familie la care știă bani. Când să-și îndeplinească sinistrul plan, a văzut că trebuie să omoare trei oameni ce-i stau în cale! L'au judecat la moarte, dar înalta Curte i-a schimbat osânda în temniță pe vieață. Într'un târziu l'au și slobozit din închisoare pentru purtarea lui cea încolo fără greș.

*

— Închinat fiind acest număr, în partea menită textelor felurite și ilustrațiilor, aproape în întregime memoriei lui Smigelschi, reîmprospătată nouă prin expoziția dela Pesta, — mulți articolași și ilustrațiuni trimise nouă pentru această parte a revistei, nu au mai putut fi cuprinși. Rugăm paciență. Le facem loc în numerii viitori.

Tu nu vei ști...

*Tu nu vei ști de dragostea-mi cernită,
Tu nu vei ști de călătoru-mi doi,
Femea dulce, chip ispititor,
Inbălsămată floare otrăvită!
Prin larva zilelor n'o să străbată
Furiș, în inima-ți șovăitoare
Chemarea-mi tainică, tânguitoare
Și desnădăjduită –
Niciodată.*

*Și nici odată ochii ce văd o altă lume,
Iubiții ochi închiși pe jumătate,
N'or plânge 'n noapte și singurătate
Și n'or vedeà pe trecătorul
Fără nume.*

*Tu nu vei ști că visurile mele
Te urmăresc și te dezmeardă 'n cale
Și toate simțurile tale
N'or tresări în zilele acele
De pururi minunata primăvară,
Când liliicii înfloresc afară,
Când fără tihnă sufletul se sbate
În prada dorurilor neînduplecate.*

*Tu nu vei bănuși
Comoara nestematei salbe
A dorurilor mele
A dorurilor mele neștiute,
Aprinse, tănuite, nevăzute
Ca stelele 'n lumina zilei albe.*

EM. CIOMAC – C. L.

OCTOMVRIE

Prietine cetitor, să nu mă acuzi de monotonie fiindcă te întrețin de o vreme încoace, de toamnă și de tristețea ei. Sunt sigur că ea vă preocupă pe toți, ori unde v'ați afla. Cei de prin orașe sunteți măhniiți că bulevardele se desfrunzesc, și cei de prin sate priviți cu melancolie cum se pârjolesc livezile la vântul lui Octomvrie. Cu toții înaintăm domol în văzduhul dezolat, și ploaia ne pare un cântec de jale, ce trezește în noi clipe trăite, scene exprimabile și petrecute, și doruri vagi cari nu se pot exprima.

Deasupra satelor și a orașelor aceiaș nouri livizi alternează cu un cer palid, rece din care picură descurajarea. Vorbindu-vă de mine, de voi vă vorbesc; zugerându-vă Parisul în toamnă, de propriile voastre locuri vă voiu grăi. Și aici și acolo, frunzele se vestejesc și înduioșarea ni se strecoară din aer în plămâni. Cu toții respirăm toamna și odoarea amară a plantelor cari mor.

Pe bulevarde și în avenue-uri, privesc în fiecare zi cum măturătorii împing în șanțulețe grămezile de frunze de castani. Și ploaia din cer le gonește apoi în canaluri. Atâtea iluzii cari se duc! Aș vrea să mă înduioșez de fiecare frunză care pleacă, galbenă, uscată și zbârcită, după ce ne-a îmbucurat ochii cu frăgezimea ei verde din April și până eri. Cu câtă fericire le-am privit astă primăvară, câte iluzii, câte zile însorite și calde nu aninasem de dănsule! Când am zărit într'o bună dimineață înverzând copacii din Câmpiile Elysee, mi-a tresărit inima de o bucuroasă așteptare. Băgat-ați de seamă că în luna Mai gândurile noastre sunt totdeauna la viitor, iar în Septemvrie totdeauna la trecut? Întâiele frunze verzi evoacă veșnic în noi zilele clare, senine și calde ce vor să vină, și seri dulci cu cerul transparent și instelat și nopți pline de patimă și de mister. Astăzi, ne aducem aminte de ce a fost, zilele, serile și nopțile trumoase ne-au părăsit; frunzele verzi de odinioară zac uscate prin șanțuri; cerul e întunecat, zilele posomorâte, nopțile triste și reci. Ce s'a ales din perechile de îndrăgostiți pe cari i-am văzut trecând strâns lipiți unii de alții sub castanii înverziți de pe Câmpiile Elysee, sub platani stufoși din Luxemburg, pe cărările verzi din Saint-Cloud, din Meudon, din Bougival? Câte din toate acele iubiri se urmează azi în văzduhul palid de Octomvrie? Câți din ochii pe cari îi vedeam strălucind de fericire, au păstrat seninul în prunelele lor?... Toamna gonește bucuria din inimă, și frunzele vestejesc de pe trotuarele reci...

Niciodată societatea omenească nu ni e mai dragă ca toamna, fiindcă niciodată ca în acest anotimp natura nu se arată mai aspră, mai nepăsătoare, față de noi, bieți muritori. Ce-i pasă ei de bucuriile, de tristețele, de visele, de iluziile noastre? Ea rămâne veșnic mută și închisă. În Octomvrie imposibilitatea ei ne apare limpede în fața ochilor. De aceea, ne strângem unii de alții, ca ființe de acelaș soi, susceptibile de aceleaș sentimente, amenințate de aceleaș rele, de aceleaș distrugere, vai! În noi și numai în noi găsim fericirea ori nefericirea noastră.

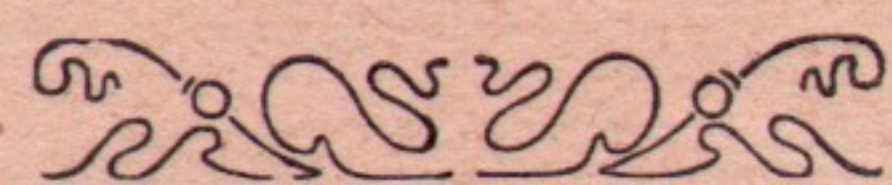
În Paris plouă. Din când în când soarele apare

printre nouri, ca un zimbet printre lacrimi. Dela fereastra mea, în răstimpul când scriu aceste rânduri, văd mulțimea de parisieni cum se duc și vin pe Avenue des Ternes, sub cerul mohorât. La poalele castanilor, frunzele moarte se aștern pe trotuare în mușuroaie ruginii. Din timp în timp ele sunt împrăștiate de ghetetele trecătorilor zoriți. Văzduhul e rece și întunecat. Și-mi este așa milă de mine și de ceilalți, și simt atâta înduioșare pentru toți semenii mei, nu numai din Parisul în care trăiesc, ci de pretutindeni. Ori ce ură, dispreț și răutate a pierit din sufletul meu. Și mă gândesc mai ales cu drag la aceia cari vor cești aceste rânduri, căci îmi spun că și în inima lor toamna trezește în fiecare zi aceeași înduioșare și aceleași tristeți.

Paris.

A. C.

În grădinița mea...

În grădinița mea de vară,
Leșiă luceafărul de sară,
Și 'n ori ce fir de iasomie,
Îmi aprindea câte-o făclie.

Erau cântări de filomele,
Și focuri tainice de stele,
Și-a lunei raze mii senine,
Și-atâta dor printre iasmine.

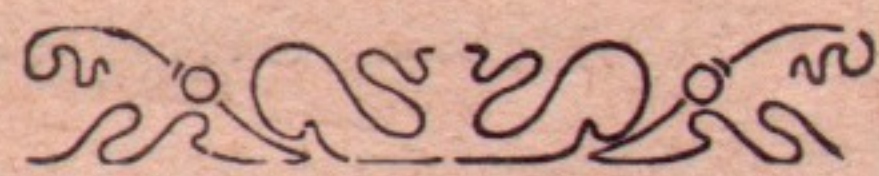
Tămâia din atâta floare,
Plutea în valuri sus spre soare,
Leșiă de-aici și-o rugăciune,
Și nu știu ce ceream anume.

Ceream ceva ce nu se poate,
De mi-am făcut dușmani de moarte,
Ceva ce nu era al meu,
De mi-am făcut atâta rău?

În grădinița mea 'ngrădită,
Cu flori și viță înverzită,
A fost un templu cu altare,
Cântam iubirii 'n el tropare.

Și-un vânt dușman ni le zdrobise,
Icoane sfinte, flori și vise...,
Azi luna în a ei splendoare
Spre noi privește muștrătoare...

ELENA DIN ARDEAL

DISCUL MORTII

MARK TWAIN

Lucrul s'a petrecut pe vremea lui Olivier Cromwell.

Protectoratul său a fost una din epocile cele mai strălucite din istoria Angliei; dar mai înainte de a fi stăpânul absolut al puterii, Olivier Cromwell, pe cât de îndemânatec, pe atât de ambițios, n'a șovăit în fața celor mai crude osânde împotriva acelor cari îi opuneau cea mai ușoară împotrivire.

Colonelul Mayfair era cel mai tânăr colonel din armatele Republicei; nu avea mai mult de treizeci de ani; luase parte la lupte numeroase; curajul și valoarea sa îi atrăseseră stima și admirația tuturor; ar fi trebuit să fie fericit. Ce i se întâmplase oare? De unde îi venea aerul său trist și descurajat?

Era iarnă; se lăsase noaptea: afară, viscolul urla în beznă; iar în casă stăpânea o tăcere melancolică. Colonelul și tânăra sa soție, șezând în fața focului istoviseră, ținându-se de mână, obiectul mâhnirii lor. Își făcuseră rugăciunea împreună, și acum nu le mai rămăsese decât un lucru: să aștepte. Nu multă vreme, fără îndoială, la gândul acesta soția tremurâ.

N'aveau decât un copil, o fetiță de șapte ani, pe Abby, idolul lor. Ca în toate serile, trebuia să vină ca să-i sărute. Colonelul, rupând tăcerea, zise nevestei lui.

„Să ne ștergem lacrămile, de dragul copilei noastre. Să nu bănuiască nimic“.

O fetiță frumoasă și blondă, cu părul buclat, cu un zâmbet pe buze, dar cu chipul hotărât, se strecură pe ușă în cămășuța de noapte, și fericită de aș vedea părinții, veni fuga către ei, sări pe genunchii tatălui care o strânse la pept, sărutându-o cu căldură.

„Tătică, nu mă sărută așa, că prea mă stringi. mă doare, și apoi îmi zburlești părul“.

Și voi să se dea jos: dar părintele ei o rețină în brațe, zicându-i:

„Nu te du, rămâi pe genunchii mei. Am fost răutăcios: iartă-mă. Ce trebuie să fac pentru a mă pedepsi?“

Zimbetul și bucuria iluminară deodată fața copilei, care, răzimându-și obrazul de acela al tatălui ei, îi ceru o poveste, o poveste!

*

„Ascultați!..“

Părinții își reținură răsuflarea și ascultară. Cu tot mugetul vântului, niște pași se auziră în depărtare, apoi veniră aproape, mai aproape, mai grei, tot mai grei, trecură și se îndepărtară.

Colonelul și soția sa răsuflară din greu, ca și cum ar fi scăpat de o primejdie. Apoi, foarte liniștit:

„Îmi ceruși o poveste. De sigur că vrei una foarte veselă, nu este așa, Abby?“

— Ba nu, tată, spune-mi una tristă, foarte tristă, care să ne facă să ne înfiorăm, ca și cum ar fi adevărată. Mamă, apropie-te și dă-mi mâna. Și acum începe, tată.

— Au fost odată trei coloneli. Într'o bătălie, ei săvârșiră o greșeală împotriva disciplinei. Li se poruncise să simuleze un atac asupra unei pozițiuni tari, pentru a-l atrage pe inamic și a permite armatelor Republicei de a bate în retragere; dar în entuziasmul lor, colonelii preschimbară atacul într'o bătălie adevărată pe care o câștigară! Generalul-șef, cu toate că îi felicită, a fost foarte nemulțumit de nesupunerea lor; și le porunci se vină la Londra, unde au fost — judecați!

— Generalul cel mare e Cromwell, nu este așa, tată?

— Da.

— Îl cunosc bine, l'am văzut. Când trece, călare pe un cal mare în fruntea soldaților săi, tuturora le este teamă, afară de mine. Mie nu mi frică, pentru că mă privește cu bunătate.

— Scumpa mea vorbăreață!.. Colonelii se află doar la Londra, prizonieri pe cuvântul de onoare; li s'a dat voie să-și revadă familiile pentru cea din urmă oară“.

*

„Ascultați!..“

Și ascultară! Iar pași... De data asta pașii iar se îndepărtară. Mama își răzîmă capul de umărul tatălui, spre a-și ascunde paliditatea.

„Am sosit azi dimineață...“

Ochii micuței priviră cu mirare.

„Dar, tată, povestea asta e adevărată?”

— Da, copila mea.

— Cât mi-ești de drag, tătică! Urmează. Dar tu plângi, mamă! De ce plângi, spune?

— Nu e nimic, nu e nimic, drăguța mea. Mă gândesc la bietele familii.

— Nu mai plânge mamă, povestea se va sfârși cu bine, ai să vezi. Și apoi, ce s'a mai 'ntâmplat, tată?

— Mai întâi au fost duși la Turn, înainte de a li se fi dat voie să se întoarcă acasă. În Turn, judecătorii i-au interogat, i-au găsit vinovați, și câteși trei au fost osândiți la moarte.

— Cât e de rău din partea lor! Mamă, mămițo dragă, iar plângi? Nu mai plânge, ai să vezi că nu o să moară. Iute, tată, povestește-ne sfârșitul.

— Stai să mă gândesc.

— Nu ai nevoie, știi povestea. Dar îi cunoști tu pe cei trei coloneli?

— Da drăguță.

— Aș vrea să-i cunosc și eu; îmi plac mult colonelii. Nu e așa că m'ar lăsa să-i sărut?

— Unul din ei mai ales, ar dori aceasta din tot sufletul, spuse colonelul cu glas tremurător. Sărută-mă pentru el.

— Ține, și pentru ceilalți doi asemenea. Dacă i-aș vedea, le-aș vorbi așa: „Tătica e și el un colonel foarte viteaz, care ar fi făcut ce ați făcut și voi; de aceea nu trebuie să vă rușinați. Ați avut dreptate. Așa“.

*

„Ascultați!.. Ascultați!..“

— Vântul? Nu.

— În numele Lordului General. Deschideți!

— Tată, sunt soldații. Lasă-mă, lasă-mă să le deschid“.

Ea dete fuga la ușă, o deschise și strigă:

— Intrați, intrați!.. Tată, sunt grenadirii.“

Soldații intrară cu puștile în mâni; ofițerul salută; în picioare, colonelul răspunse la salut. Biata lui soție, palidă ca pâna, se sileă să-și ascundă durerea. Copila privea cu mirare...

Tatăl își îmbrățișă lung soția, apoi fetița...

„La Turn! Înainte, marș!“

Și colonelul părăsi casa în fruntea soldaților.

„Oh! mamă, mamă, cât de frumos e tăticu, și ce drept merge! Așa dar se duce la Turn; merge să-i vadă că...“

— Sărmana mea drăguță, vin în brațele mele, vin“.

*

A doua zi de dimineață, biata mamă nu fu în stare să se scoale din pat. Mica Abby primind porunca de a merge să se joace afară, ca să nu tulbure odihna mamei, eși din casă, se oprî în fața porții, și își zise, că ar face bine să-l vestească pe tăticu că mămița nu e bine. După un ceas curtea marțială eră adunată în prezența Lordului General.

„Le-am cerut, spuse unul din judecători, să-l numească pe acela care trebuie să moară, dar au refuzat.“

Chipul Protectorului se întunecă:

„Ei nu vor muri cu toții, zise el. Vom trage la sorți pentru ei. Trimiteți să-i aducă aici, în odaia asta, întoarceți-i cu fețele la perete și cu mâinile la spate. Când vor fi gata, să mă vestiți.“

Rămas singur, părû absorbit în gânduri triste. Apoi chemă un ușier-căruia îi porunci:

„Să mi-aduci pe cel dintâi copil care va trece în fața casei.“

Omul se întoarse aproape numai decât, ținând-o de mână pe mica Abby. Ea înaintă cu îndrăzneală către șeful statului și, fără timiditate, se urcă pe genunchii lui, zicându-i:

„Te cunosc bine, domnule. [Dta ești Lordul General. Te-am văzut adeseori trecând pe la noi. Tuturora le eră teamă, numai mie nu.“

Un zimbet împlânzi liniile severe ale figurei lui Cromwel.

„Cum! Nu-ți aduci aminte de mine? Eu nu te-am uitat!

— Nici eu n'am să te mai uit vre-odată, îți dau cuvântul meu. Vom fi întotdeauna prietini.

— Da, vreau și eu, numai dacă mă legeni cum mă leagăna tata.

— Bucuros, căci mi-aduc aminte de fetița mea. Când eră de vârsta ta, eră tot așa de dulce și de drăguță ca tine; Dumnezeu să te binecuvinteze pentru aceasta!

— Ai iubit-o mult, mult, pe fetița dtale? Tăticu tare mult mă iubește pe mine.

— Oh! da; o iubeam; ea porunceă și eu mă supuneam.

— Atunci te iubesc și eu mult. Vrei să mă săruți?

— De sigur, dar acesta este un privilegiu. Uite, sărutul acesta e pentru tine, și cestalalt pentru ea. Tu o reprezînți, și voi face tot ce-mi vei porunci.“

Copila bătû din palme cu veselie; apoi ascultă și strigă, auzind că bat tobele:

„Soldații! Soldații! Lordule General, mica Abby vrea să-i vadă!

— Îi vei vedea numai decât, scumpa mea; dar mai întâiu vreau să faci ceva pentru mine“.

Un ofițer intră, salută până jos, zicând: „Au sosit“. Apoi se retrase. Protectorul îi întinse lui Abby trei discuri mici de ceară, două albe și unul roșu. Cel roșu trebuia să-l designeze pe osânditul la moarte din cei trei coloneli.

„O! ce frumos e ista roșu! Mi l'ai dat mie?”

— Nu, drăguță, ridică colțul acestei perdele care ascunde o ușă deschisă; vei vedea trei bărbați cu fețele la perete, cu mâinile la spate. Fiecare dintre ei va ține mână întinsă. Le vei da fiecăruia câte una din aceste discuri. Apoi te vei întoarce la mine“.

Abby dispărură după perdea. Protectorul, rămas singur, își zise: „Dumnezeu știe pe cine îl va însemna cu moartea nevinovatul sol pe care mi-l trimise destinația. Facă-se voia sa“.

Fetița dete drumul perdelei în urma ei, rămase o clipă nemișcată, uimită de semi-întunecul care domnea în odaie și de imobilitatea soldaților și a prizonierilor; apoi chipul i se luminează de bucurie:

„Bine, dar și tăticu e aici; îl recunosc după spate. Lui am să-i dau discul cel mai frumos“.

Și dând fuga la prizonieri, strecură discurile în mâinile lor deschise; apoi sări zimbătoare, în brațete tatălui ei, spunând:

„Tată, tată, ia privește ce ai în mână; ți l'am dat pe cel mai frumos“.

El aruncă o privire asupra darului, fatal, căzând în genunchi, o strânse pe fetiță în brațe și izbucni în plâns.

Soldați, ofițeri, prizonierii, martori ai acestei grozave tragedii, nu-și putură împiedeca lacrimile.

*

După câteva minute, ofițerul de gardă înaintă cu părere de rău către prizonierul său, îl atinse ușor pe umeri, zicându-i:

„Mă doare, colonele, dar serviciul mă silește...“

— Dar ce faci? întrebă copila.

— Trebuie să-l iau cu mine, îmi pare rău.

— Să-l iei pe tăticu. Dar eu nu vreau. Mămița e bolnavă, și am venit ca să-l duc acasă“.

Se urcă pe spatele părintelui ei și înconjurându-i gâtul cu brațele:

„Haidem, tată.“

— Bietul meu copil, nu pot; trebuie să merg cu ei“.

Copila coboară pe dușumea, dete fuga la ofițer și strigă, bătând din picior cu indignare:

„Vă spun că mămița e bolnavă, n'auziți? Lăsați-mi-l pe tata. Așa vreau“.

Apoi, ca un fulger Abby părăsi încăperea; ea se întoarce numai decât trăgându-l pe Protector după ea. La această teribilă scenă toți se ridicară; ofițerii salutară și soldații prezentară armele.

„Oprește-i, domnule. Mama e bolnavă, am venit să-l iau pe tata și ei vor să-l ducă cu dânșii“.

Lordul General strigă:

„Acesta e tatăl tău, copila mea?”

— Firește că e tatăl meu, de aceea i-am dat lui cel mai frumos disc, pe cel roșu. Îl iubesc atât de mult!

— Ce să fac, Doamne, ce să fac?“ strigă Cromwell.

Abby, dezolată și nerăbdătoare, strânse mai tare mâna Lordului General și zise:

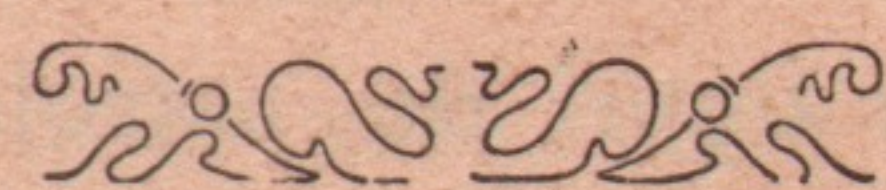
„Trebuie să-l lași să vie cu mine. Adineaora mi-ai spus că am dreptul să poruncesc, și acum când îți cer cel dintâi lucru, nu te învoești“.

Cromwell, cu chipul radios, strigă punându-și mâna pe capul copiliței:

„Să-i mulțumim lui Dumnezeu de făgăduința pe care mi-a inspirat-o să ți-o fac. Și îți mulțumesc și ție, copil scump, că mi-ai adus aminte de ea!

— Ofițeri, porunci el, supuneți-vă poruncii ei, căci vorbește în numele meu. Prizonierul este grațiat; puneți-l în libertate“.

Trad. de: D. M.

DIN POEȚI STREINI

Chipul tău.

După un poet turc: NEFI

Când văzui în strălucirea
Vinului dintr'un pahar,
Chipul cum ți se aprinde
Și cum se roșește iar,—

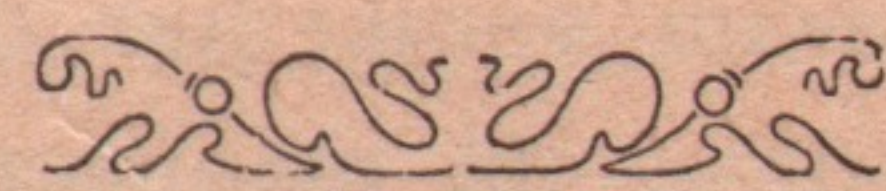
Când văzui făptura-ți toată
Cum în vin își face jocul,
Am crezut atunci, iubito,
Că-apa s'a unit cu focul!

Răbdarea mea.

După un poet japonez.

Dintr'o inimă, răbdarea
A fost scoasă, și-am aflat,
Că Alah a pus'o'n piatră,
Însă piatra s'a crăpat!

A. V. CAZIMIR—C. L.

CRIMA LUI SYLVESTRE BONNARD

Roman de ANATOLE FRANCE — Trad. de VASILE STOICA

— 8 —

Paris, 8 Decembrie 1859.

Sufrageria îmi eră ticsită de geamantanele încă pline. Ședeam la o masă încărcată cu toate acele bunătăți, pe cari le produce pământul Franciei pentru gurmeți. Mâncam dintr'o pastetă de Chartes, care și numai ea, te-ar face să-ți iubești țara. Teresa stetea în fața mea, cu mâinile împreunate pe șorțul ei alb și mă privia cu bunăvoință, neliniște și milă. Hamilcar mi se frecă de picioare, lingându-mă de bucurie.

Îmi veni în minte versul acesta făurit de un poet din bătrâni:

Ferice acel ce ca Ulixe frumoase drumuri străbătut-a.

„Ei bine, mă gândiam, plimbarea mi-a fost zadarnică, mâinile mi-s goale; dar ca Ulixe, frumoase drumuri străbătut-am“.

Înghițând și cea din urmă dușcă de cafea îmi cerui dela Teresa bastonul și pălăria. Mi le dete cam cu neîncredere, dumneaei, se temeă, că iarăș plec. O mulcomii spunându-i, să m'aștepte cu cina la 6 ore.

Simțiam o adevărată plăcere acum, de-a cutriera cu nasul în vânt străzile acestea ale Parisului, unde tot caldarâmul și toate pietrile mi-s dragi. Aveam însă o țintă hotărâtă acum.

Mă dusei drept în strada Lafitte. Îndată zării prăvălia lui Raffaello Polizzi. Îți atrăgea vederile prin un mare număr de tablouri vechi, cari cu toate, că erau iscălite de diferite nume ilustre înfățișau totuș între ele un anumit aier de înrudire, care te-ar fi făcut să crezi în frățietatea geniilor, de nu dovediă mai curând meșteșugul penelului lui Polizzi-tatăl. Îmbogățită cu aceste capodopere suspecte, prăvălioara eră împestrită cu obiecte de curiozitate, mititele, cu junghiuri, ulcioare, pahare, figuline, căldări de aramă, și farfurii hispano-arabe cu luciu metalic.

Pe un fotel portughez de piele armoriată eră un exemplar din „Orele“ lui Simon Vostre, deschis tocmai la o pagină cu figuri de astrologie, iar de pe un dulap își desfășură un Vitruvius vechiu, magistrarele sale gravuri de cariatide și telamoni. Această neorânduială aparentă, care ascundeă însă o întocmire bine gândită, această întâmplare prefăcută, cu care erau aruncate obiectele sub lumina lor cea mai priincioasă, mi-ar fi mărit încă neîncrederea; neîncrederea ce-mi insuflă și numai numele Polizzi, însă, nu mai puteă crește, căci eră fără hotare.

Domnul Raffaello, care eră parcă sufletul tuturor acestor forme împrăștiate și streine între ele, îmi păreă un bărbat flegmatic, un fel de Englez. Nu vadiă deloc însușirile acelea înalte, pe cari le desfășură tatăl său în mimică și declamație.

Îi spusei de ce-am venit; iar dânsul deschise îndată un dulap și scoase un manuscris, pe care-l puse pe o masă, unde-l putui cercetă în dragă voie.

De o astfel de emoție, n'am fost cuprins eu de când sunt, — cu excepția câtorva luni de pe când eram tânăr, a căror amintire, de-aș trăi o sută de ani, tot așa de proaspătă are să-mi fie în suflet, și în ciasul meu din urmă, ca în ziua cea dintâi.

Eră într'adevăr manuscrisul descris de biblioteca lui Sir Thomas Raleigh; eră într'adevăr manuscrisul clericului Jean Toutmouillé. Și eu îl vedeam! îl țineam în mână! Opera lui Voragine eră scurtată binișor, dar de asta puțin îmi păsă. Neprețuitele adasuri ale călugărului din Saint-Germain-des-Prés erau aci! Acesta eră punctul de căpetenie! Voiam să cetesc legenda sfântului Droctovée; dar nu puteam; toate și-rele le cetiam deodată; capul îmi vuiă ca o moară dela țară în largul nopții. Recunoscu cu toate acestea, că manuscrisul înfățișă caracterele celei mai hotărâte autenticități. Cele două figuri, „Curățirea Fecioarei“ și „Încoronarea Proserpinei“ erau greoaie în desemn și

strigătoare în culori. Ruinate rău în 1824, după cum o dovediă catalogul lui Sir Thomas, își câștigă de atunci o frăgezime nouă. Minunea aceasta nu mă surprinse deloc! Dar însfârșit ce-mi păsă mie de cele două miniaturi! Adevărata comoară erau legendele și poema lui Jean Toutmouillé. Sorbiam cu privirea tot ce-mi puteau cuprinde ochii dintrânsele.

Afectai un aier nepăsător și întrebai pe domnul Raffaello, cât costă manuscrisul; iar în mine, îmi ziceam, așteptându-i răspunsul, că ce bine ar fi, dacă n'ar cere un preț, care să întrecă economisirile mele, și de altfel prea dijmuite de călătoria asta. Domnul Polizzi îmi răspunse că dânsul nu mai poate dispune de obiectul acesta, căci nu mai este al lui, ci va fi pus la mezat, în hala vânzării, împreună cu alte manuscrise încă și cu vreo câteva incunabule.

A fost aspră lovitura asta. Mă trudii să mă reculeg și-i putui răspunde, cam așa:

— Mă pui în uimire domnule. Tatăl dtale, pe care-l văzui dăunăzi la Girgenti, mi-a spus că dumneata ești stăpânul manuscrisului acestuia. Nu se cuvine să-mi trezești îndoială față de cuvintele tatălui dtale.

— Am fost într'adevăr stăpânul lui, îmi răspunse Raffaello cu simplitate, dar acum nu mai sunt. Manuscrisul acesta prețios l'am vândut unui amator, pe care nu-l pot numi și care pentru motive, cari trebuesc tăcute, se vede silit să-și vândă colecția. Onorat cu încrederea clientului meu, fui însărcinat de dânsul cu facerea catalogului și cu conducerea vânzării, care se va ține în 24 Decemvrie. Dacă binevoiți a-mi da adresa, o să am fericirea de a vă trimite catalogul, care-i la tipar acum și în care *Legenda de aur* o s'o aflați descrisă la numărul 42.

Îi detei adresa și ieșii.

Gravitatea cuviincioasă a fiului îmi eră tot așa de nesuferită ca și mimica obraznică a tatălui său. Mi-eră scârbă până în adâncul sufletului de șiretlicurile acestor telali nemernici. Eră vădit pentru mine, că mișeii aceștia steteau în strânsă înțelegere, și că vinderea la mezat prin mijlocirea unui taxator public eră născocită numai, ca să poată urcă la o sumă enormă prețul manuscrisului pe care-l doriau eu, fără a putea fi trași la răspundere. Eram în mâna lor. Asta-i partea rea a dorințelor, chiar și a celor mai nevinovate, că ne fac să ne plecăm în fața altora și să ne pierdem neatârnaea. Eră fără milă gândul acesta însă tot nu-mi putea zmulge dorul de-a pune mâna pe opera clericului Toutmouillé. Gândindu-mă astfel voiam să trec de ceealaltă parte a șoselei; mă oprii însă ca să treacă o trăsură ce veniă spre mine și recunoscu în dosul geamurilor pe doamna Trepof, pe care o răpiau pe-aci încolo doi cai negri și un surugiu îmblănit ca un boier. Dânsa nu m'a văzut.

— De-ar da Dumnezeu să găsiască și ea odată, ceea ce caută, îmi zisei, sau mai bine zis, ce-i place! Iată asta i-o doresc eu, în schimbul nemilosului râset

cu care a ascultat la Girgenti povestea mahnirii mele. Văd eu, că-i suflet de pițigoiu întrânsa.

Ajunsei la poduri așa trist, cum eram...

Vecinic nepăsătoare, aduse înfârșit natura ziua de 24 Decembrie, fără grabă, dar și fără zăbavă. Mă dusei deci la „Hotel Bullion“, și mă așezai în sala nr. 4, tocmai la poalele biuroului unde aveau să șadă comisarul taxator Boulouze și expertul Polizzi. Sala se umplu încetul cu încetul de fețe cunoscute. Cătorva librari bătrâni de pe cheiuri le strânsei mâna; prudenta însă, pe care ți-o inspiră interesele mari, ori cât de încrezător ai fi, mă făcu să tac în ce privea pricina neobicinuitei mele prezențe într'una din sălile dela „Hotel Bullion“. De întreat, întrebai pe domnii aceștia, ce interes pot ei avea la vânzarea lui Polizzi, și avui mulțumirea, să-i aud vorbind cu totul despre alte lucruri, decât manuscrisul meu.

Sala se umplu cu încetul de interesați și curioși, iar, după o întârziere de o jumătate de cias, se arătară: comisarul-taxator cu ciocanul său de fildeș, notarul încărcat de protocoale, expertul cu catalogul său și pristavul înarmat cu o lingură mare de lemn înțepenită în vârful unui băț, și se așează cu o solemnitate burgheză pe estradă. Servitorii sălii se înșiruiră la picioarele biuroului. După ce anunță slujbașul ministerial, că vânzarea începe, se făcu nițică liniște.

La început se vându, cu prețuri slăbuțe, o serie destul de banală de *Preces piae** cu miniaturi. Zădarnic aș zice că miniaturile acestea și-au păstrat neatinsă frăgezimea.

Micii telali se îmbărbătară și ei, când auziră prețurile ieftine, se amestecară printre noi și intrară în vorbă. Veniră apoi tinichigiii, așteptând să se deschidă ușile unei săli vecine și glumele auvergneate acoperiră cu totul glasul pristavului.

Atenția se învioră nițel când ajunse la rând un codice splendid: *Războiul Evreilor*. Lupta pentru el a durat binișor. „Cinci mii de franci, cinci mii“ anunță pristavul, încât cuprinși de admirație tăcură și tinichigiii. Câteva antifonare, șapte sau opt, ne coborâră iarăș la prețuri mărunte. O telăleasă cu capul gol, îmbărbătată pe semne, de mărimea cărții și ieftinătatea mezatului, își cumpără unul cu treizeci de franci.

Expertul Polizzi puse înfârșit pe masă nr. 42: *Legenda de aur*, manuscris francez, inedit, două miniaturi superbe, valoare trei mii de franci.

— Trei mii! Trei mii! țipă răgușit pristavul.

— Trei mii, strigă într'un ton sec și comisarul.

Tâmpelile-mi vâjiau; văzui ca prin ceață, că o mulțime de fețe serioase se întorc spre manuscrisul lui Toutmouillé, care eră deschis și purtat de un servitor prin sală.

— Trei mii cincizeci! strigai eu.

Sunetul glasului meu însă mă înfioră, iar fețele, pe cari le văzui întorcându-se spre mine, mă zăpăciră.

* Carte de rugăciuni la romano-catolici.

— Trei mii cincizeci mai bun! strigă pristavul, relevând prețul, ce îmbiasem eu.

— Trei mii o sută! strigă Raffaello Polizzi.

Între expert și mine se începù atunci un duel eroic.

— Trei mii cinci sute.

— Șase sute!

— Șapte sute!

— Patru mii!

— Patru mii cinci sute!

Apoi, cu o săritură uimitoare, domnul Polizzi se avântă deodată la șase mii.

Șase mii de franci, atâta eră suma, ce aveam eu la îndemână. Atâta puteam da. Riscai deci și ce nu mai puteam:

— Șase mii o sută!

Vai nici imposibilul nu eră deajuns.

— Șase mii cinci sute, răspuse liniștit domnul Polizzi.

Înclinai capul și rămăsei cu gura căscată ne mai îndrăznind, să zic nici da, nici ba, cătră pristavul care întruna îmi țipă:

— Șase mii cinci sute, dela mine; nu dela dta din dreapta, ci dela mine! Nici o greșală! Șase mii cinci sute!

— Am văzut! grăi comisarul-taxator. Șase mii cinci sute. Am văzut, ne-am înțeles!... Gata!... Peste șase mii cinci sute de franci nu este nici un cumpărător.

Eră o liniște sărbătorească în sală. Deodată mi se părù că-mi pleznește creerul. Eră pocnitura seacă a ciocanului, cu care bătù odată în estradă slujbașul ministerial, hotărând pentru totdeauna, că nr. 42 e al domnului Polizzi. Peana scriitorului se porni îndată dealungul hârtiei timbrate înregistrând într'un șir marele eveniment.

Eram zdrobit, aveam nevoie de aier și de odihnă. Cu toate acestea nu mă mișcai din loc. Încetul cu încetul începui iar să cuget. Nădejdea-i vâjnoasă. Iar eu mai aveam o nădejde. Mă gândiam că noul stăpân al *Legendei de aur*, poate e un bibliofil inteligent și marinos, o să-mi dea voie să cercetez manuscrisul, și, poate, chiar să public părțile mai de seamă. La sfârșitul vânzării mă apropiai deci de expert, care tocmai se coborà de pe estradă.

— Domnule expert, îi zisei, numărul 42 l'ai cumpărat dumneata pe seama dumneatale, sau din însărcinarea cuiva.

— Din însărcinarea cuiva. Aveam porunca să nu-l las cu nici un preț.

— Îmi poți spune numele cumpărătorului?

— Îmi pare rău, că nu vă pot îndeplini dorința. Dar asta mi-e interzis mai tare decât ori ce!

Plecai desnădăjduit de lângă dânsul.

— urmează —

Trei cărți literare noi.

1. *Gheorghe Stoica*: „ALTE VREMURI”. Preful 2 cor. În acest volum, care este al treilea în „Biblioteca scriitorilor dela noi”, ce apare sub auspiciile Asociațiunii, se zugrăvesc înduioșătoare scene într'o limbă frumoasă și curată românească. Volumul are peste 300 de pagini și e deopotrivă de interesant dela început până la sfârșit.

2. *Stefan Lázár* — *Al. Ciura*: „FLOAREA BETULIEI”. Preful cor. 180. Un splendid roman din epoca asiro-babiloniană zugrăvind sfâșietoarea tragedie a temutului Holofern, care pornește să cucerească lumea. Nimeni nu i se poate opune, căci brațul lui dărâmă tot, numai frumoasa și fermecătoarea ovreică: Iudita — Floarea Betuliei — îl supune cu dragostea sa, ca apoi să-i taie capul și să-și scape neamul de peire.

3. *Horia P. Petrescu*: „VĂDUVIOARA”. Preful 1 cor. E la noi în Ardeal întâia colecție de monoloage pe cari diletanții le pot predă cu succes și spre mulțumirea publicului, la serate teatrale. Fiecare monolog e plin de spirit și de vervă și autorul a umplut cu acest volum de monoloage un mare gol în literatura noastră dramatică.

*

Toate aceste trei cărți noi au apărut în editura „Librăriei S. Bornemisa” din Orăștie și se pot procura pentru suma de K. 480.

Colecțiile „Cosinzenii”

de pe anul I. și II. se pot comanda dela administrația revistei pentru :: suma de cor. 15 — ::

Abonații noștri noi, cari doresc să aibă revista noastră dela început, le capătă amândouă colecțiile pentru suma de 13 coroane.

CĂRȚI LITERARE NOUI

— Depozit la „Librăria S. Bornemisa” în Orăștie. —

	Cor. fil.
Gh. Stoica: Alte vremi, povestiri	2—
Ion Agârbiceanu: Schițe și povestiri	2—
Al. Ciura: Amintiri	1:60
I. Dragoslav: Volintirii	1:80
L. Rebreanu: Frământări	1:50
V. Eftimiu: Poemele singurătății	2—
A. Fogazzaro: Misterul Poetului, roman	1:80
St. Lázár: Floarea Betuliei, roman	1:80
S. Bornemisa: Almanahul scriitorilor dela noi	1:60
A. Hamat: Noua lege militară	2—
E. Borcia: Versuri flusturate	—60
S. Bornemisa: Cele mai frumoase, poezii populare	—60
H. P. Petrescu: Văduvioara și alte șase monoloage	1—
O. Goga: Din umbra zidurilor, poezii	2—
I. Slavici: Mara, roman	2—
G. Flaubert: Salambo, roman trad. de L. Dauș	2—
Virgiliu: Eneida, trad. de Pandelea	2:50
D. Pătrășcanu, Timotheiu Mucenicul	2—
N. Zaharia: Ce este fericirea	1—
N. Zaharia: Amorul	1—
Rădulescu-Codin: Făt-Frumos, povești	—30
I. Claretie: Drapelul, povestire trad. de Z. Bărbulescu	—30
I. Agârbiceanu: Datoria, nuvele și schițe	—30
I. Rășcanu: Poveștile lui Perrault	—30
Carmen Sylva: Poveștile unei Regine	—30
V. Conta: Încercări de metafizică	—60
M. Maeterlinck: Sora Beatrice. Miracol, 3 acte tr. Minulescu	—30
D. Stern: Bulgaria sângerândă	—60
Honore de Balzac: O afacere întunecoasă	—40
R. Bringer: Spionii lui Napoleon	—80
Wells G. H.: Primii oameni în Lună	—80
Eftimiu V.: În temnițele Stambulului	—40
Onoto Vafana: Priveghitoarea japoneză	—40
Memoriile lui Napoleon	—80
Anghel C.: Răscoalele din 1907	—80
Domnia și detronarea lui Cuza-Vodă	—80
Eroii Unirii: Jertfa lui C. Negri	—80
Marchiza de Pompadour	—80
Napoleon în Rusia	—80
Don Juan Rege	—80
Crimele teroarei	—80
Lacroix D.: Puiul Vulturului, prelucrată de D. Iacobescu	—80
Dr. G. Stănculescu: Boalele ochilor și îngrijirea lor	—20
Gârboviceanu și Chelariu: Snoave	—20
Eugen Todie: Robii pământului	1:50
H. Becher Stowe: Coliba lui Moș Toma, roman	—30
Al. Cazaban: Rozica	—30
Ohnet: Jale și bucurie	—30
T. Liviu: Războiul Romanilor cu Hanibal tr. N. Pandele, I/II	—60
Courteline G. — H. P. Petrescu: Îvingeri strălucite, piesă	—30
Micul mincinos, comedie în 2 acte, local. de Bujorel	—30
Mirande: Zoe, comedie într'un act	—24
Wilde O.: Nuvele, trad. de Dr. I. Broșu	—50
N. Zaharia: Vieța și opera lui Eminescu	3—

— Pentru porto să se trimită deosebit 10 — 30 bani de fiecare carte. —

— Porto recomandat cu 25 bani mai mult. —